

УДК 811.111;81'25

І. О. Стаднік,*Херсонський державний університет, м. Херсон***ПОНЯТТЄВИЙ КОМПОНЕНТ КОНЦЕПТУ WAR/ВІЙНА ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДУ**

У статті виокремлено трикомпонентну структуру універсального концепту WAR/ВІЙНА, схарактеризовано засоби омовлення поняттєвого елемента в англійській та українській лінгвокультурах; проаналізовано проблеми відтворення компонентів однієї лінгвокультурної системи іншою. Поняттєву складову концепту WAR/ВІЙНА визначено з орієнтацією на словникові дефініції, а також через синонімічні відношення лексем-вербалізаторів, які разом із фразеологізмами входять до змістового ядра концепту.

Ключові слова: концепт WAR/ВІЙНА, лінгвокультура, поняттєвий компонент, переклад, адекватність.

THE NOTIONAL COMPONENT OF THE CONCEPT WAR/VIYNA AS A SUBJECT-MATTER FOR TRANSLATION

The article suggests a comparison of the categories «concept» and «notion». The relevance of such differentiation is explained by the ambiguousness of interpretations of the term «concept» in the frames of different scientific paradigms. Comparative analysis between the terms is carried out on the basis of the linguistic and cultural approach. The most essential features that differentiate two categories are determined. Within this framework, three components' (notional, figurative and value) structure of the universal concept WAR/VIYNA is distinguished. The article highlights the verbalization peculiarities of the notional aspect in the English and Ukrainian linguistic cultures. As the result, this side of the concept WAR/VIYNA is defined according to lexicographic definitions with the help of synonymic relations of the lexemes-verbalizers and idioms which compose denotative core of the concept. The author focuses on the problems of rendering the notional element of the concept so that to decrease difficulties that a translator may come across while reproducing figurative and value components.

Key words: concept WAR/VIYNA, linguistic culture, notional component, translation, adequacy.

ПОНЯТИЙНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ КОНЦЕПТА WAR/ВОЙНА КАК ОБЪЕКТ ПЕРЕВОДА

В статье выделена трехкомпонентная структура универсального концепта WAR/ВОЙНА, охарактеризованы средства вербализации понятийного элемента в английской и украинской лингвокультурах; проанализированы проблемы воспроизведения компонентов одной лингвокультурной системы другой. Понятийная составляющая концепта WAR/ВІЙНА рассмотрена на основе словарных дефиниций, а также через синонимические отношения лексем-вербализаторов, которые вместе с фразеологизмами входят в содержательное ядро концепта.

Ключевые слова: концепт WAR/ВОЙНА, лінгвокультура, поняттєвий компонент, перевод, адекватность.

Сучасні пріоритетні розвідки філологічного спрямування знаходяться під антропоцентричним кутом зору, що зумовлює жваве дослідження світосприйняття людини, структур мовної свідомості, мовних картин світу, концептосфер як окремого індивідууму, так і мовного колективу, до якого він належить, концептів та моделювання світу з їх допомогою (Н. Арутюнова, С. Воркачов, В. Демецька, С. Жаботинська, В. Карасік, В. Колесов, О. Кубрякова, Д. Лихачов, С. Лоуренс, Е. Марголіс, В. Маслова, А. Приходько, О. Селіванова, Г. Слишкін, Б. Сміт, Й. Стернін). Концепт виступає одним із центральних понять не лише літературознавства, філософії, лінгвістики, психології, культурології, а й, насамперед, перекладознавства, галузь якого межує зокрема, з культурологією. Дефініцій терміну «концепт» існує безліч, оскільки кожна наука вивчає концепт у специфічному для неї ракурсі, що призводить до чисельних потрактувань поняття «концепт».

Зважаючи на велику кількість лінгвістичних розвідок, де викладені різні точки зору та визначення тих самих термінів і понять, на сучасному етапі розвитку філологічної думки терміни «концепт» й «поняття» виступають об'єктом дискусій з тієї точки зору, чи варто вважати ці терміни рівнозначними, чи, навпаки, отожднювати їх неприпустимо. Іншим дискусійним питанням, пов'язаним із кваліфікацією феномена концепт, є також наявність/відсутність у структурі концепту оцінно-емотивних, ціннісних і прагматичних компонентів (Ю. Ковбаско, А. Косенко, А. Кудиненко).

Проблема концепту пов'язана з багатьма суміжними категоріями, серед яких «смісл», «значення», «поняття». Існує багато точок зору на визначення цих понять, однак особливі труднощі пов'язані з розмежуванням саме термінів «поняття»

й «концепт», які визначалися, зокрема як синоніми. У площині перекладознавчих розвідок вважаємо за необхідне диференціювати ці терміни, які, хоча і мають спільні аспекти, все ж істотно відмінні.

Для перекладознавства, де все більше уваги приділяється відтворенню етноспецифіки концептосфер різних культур, суттєвим є твердження про те, що кожен концепт містить відбиток тієї етнокультурної системи, у рамках якої він сформувався. Зважаючи на це, вбачається **актуальним** розмежувати терміни «поняття» і «концепт» для подальшого розуміння/розпізнання концепту та вибору способів його відтворення у певному дискурсі, адже перекладач має однозначно розуміти, що саме перед ним – поняття чи концепт, аби прийняти зважене рішення для досягнення адекватності перекладного тексту та мовно-стилістичної відповідності оригіналу та перекладу.

Мету цієї розвідки становить дефінітивне зіставлення термінів «поняття» й «концепт» та з'ясування їх найсуттєвіших інтегральних/диференційних рис, а також лінгвальна характеристика поняттєвої складової концепту WAR/ВІЙНА в англомовній та українській картинах світу.

Плутанина при використанні термінів пов'язана з індивідуальною інтерпретацією їх різними дослідниками та відсутністю їх єдиного розуміння і критеріїв семантичного розмежування у мовознавчій парадигмі. Спробуємо передусім з'ясувати, що ж таке концепт і, як його потрактовують у лінгвістичних студіях.

Сучасні дефініції концепту ґрунтуються на різних підходах. Дослідники визначають концепт як «квант знання» [7, с. 75], як будь-який ідеальний об'єкт, як «згусток культури у свідомості людини, або те, у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини» [18, с. 24], як «одиночку ментальності даної культури» [17, с. 60], як «базову когнітивну сутність, що уможливило поєднання смислу з уживаним словом» [5, с. 36]. Аналіз численних лінгвістичних розвідок дає підставу вважати, що концепти уособлюють наше знання про оточуючі нас живі істоти та об'єкти, які реалізують «базову когнітивну сутність, що дозволяє пов'язувати сенс зі словом», а «з психологічної точки зору виконують функцію категоризації» [6, с. 91].

Стосовно відношень між досліджуваними суміжними категоріями у науковій літературі наявні різні судження. Концепт і поняття нерідко отожденовано, зважаючи на зміст терміна «концепт», використаний у середньовічній схоластиці П. Абеляра [10, с. 84]. Ю. Степанов диференціює концепт і поняття відповідно до їхньої належності до різних наук: поняття – до логіки, філософії, концепт – до математичної логіки, культурології та лінгвістики [18, с. 26]. Поняття здебільшого визначають як частину концепту, його ядерну структуру, сукупність інтегральних і диференційних ознак у ряді понять одного класу [13, с. 119]. За визначенням О. Кубрякової, до концепту залучаються уявлення, образи, поняття [9, с. 73]. С. Жаботинська наголошує, що концепт – це родові поняття для низки ментальних сутностей як-от: уявлень (узагальнених чуттєво-наочних образів), понять (думок про найбільш загальні, істотні ознаки предмета чи явища як результат раціонального пізнання), гештальтів і схем дій [4, с. 14]. Згідно з точною зору С. Воркачова, концепт і поняття диференціюються за ступенем абстрактності свого змісту [1, с. 7]. У свою чергу, В. Колесов трактує концепт як сутність, явленою плоттю слів у своїх змістових формах: у конструктивному – в образі й символі, а у структурному – у понятті [8, с. 64].

За О. Селівановою, у лінгвістиці поява концепту була зумовлена нагальною потребою нового тлумачення терміна «поняття», яке традиційно розглядалося як абстракція окремих чуттєвих ознак, а згодом розширило свій обсяг до рівня єдності загального, одиничного й особливого, тобто всього обсягу інформації про певний об'єкт або клас об'єктів. На позначення другого тлумачення почав використовуватися термін «концепт» [13, с. 124].

Сучасні перекладознавці продовжують пошуки оптимального підходу до обґрунтування термінологічного визначення концепту релевантного теорії і практиці перекладу. В. Демецька вказує на наявність культурної семантики концепту, яка виражається в асоціаціях, що, у свою чергу, реалізуються оцінністю, а ще конкретніше – аксіологемами. Аксіологеми з експліцитно / імпліцитно вираженою позитивною / негативною коннотаціями «конвоюють» концепт у тексті, накопичуючи навколо нього оцінки, емоції, коло асоціацій, які через знаковість для певної культури часом не мають того, що називається текстовою або вербальною актуалізацією, але однаково сприймаються аудиторією [2].

Серед усього розмаїття підходів до розуміння концепту в нашій роботі для лінгвокультурологічного вивчення концепту WAR/ВІЙНА найбільш релевантним постає перекладознавчий підхід (С. Воркачов, В. Демецька, В. Карасік, Г. Слишкін), представники якого наголошують на положенні, що на відміну від понять, концепти не тільки мисляться, вони переживаються [18, с. 36]. Отже, порівняно з концептами поняття мають дещо спрощену структуру, в якій переважає змістова складова і присутні не всі компоненти, що уособлені у структурі концепту. У сучасному вітчизняному перекладознавстві диференційним параметром цих категорій постає образність, емотивність, оцінка, які відсутні у понятті [2]. На нашу думку таке розмежування є достатньо обґрунтованим.

Отже, лінгвокультурний концепт WAR/ВІЙНА характеризується нами як трикомпонентне ментальне утворення, що вміщує понятійні, образні та ціннісні елементи [7, с. 77], «належить свідомості, а також детермінується культурою та омовлюються в мові» [16, с. 35]. Поняттєва сторона концепту представляє його мовну фіксацію, позначення, опис, знакову структуру, дефініцію, пов'язану із вербалізацією концепту. Концепт може бути вербалізований лексичними, фразеологічними та синтаксичними різними засобами. Образний компонент концепту включає зорові, слухові, тактильні, смакові характеристики предметів, явищ, подій, відбитих у нашій пам'яті, релевантні ознаки практичного знання. У свою чергу, ціннісний складник концепту визначається етично-культурними нормативами окремого індивідуума або суспільства в цілому [6, с. 35].

Концепт WAR/ВІЙНА належить до універсальних концептів, оскільки він представлений в усіх культурах і мовах світу. Однак у мовній свідомості кожного народу є свої особливості розуміння цього концепту. Тому досліджуваний концепт, як ментальну одиницю, вважаємо доцільним описати через аналіз лексичних засобів його мовної фіксації, що надасть змогу найповніше репрезентувати понятійний зміст лінгвокультурного концепту WAR/ВІЙНА.

У межах нашого дослідження ми послуговуємося визначенням, сформованим українським германістом А. Приходько, який звертає увагу на коректність вербального «ярликування» семіотичного, знакового «тіла» концепту, адже саме воно вказує на його лінгвокультурологічну інтерпретацію. Якщо ментальні одиниці з однаковою концептуальною організацією по-різному вербалізуються в різних мовах, то ім'я їм потрібно давати мовою, яка виступає об'єктом спеціального аналізу [12, с. 126].

Об'єктом дослідження поняттєвої складової концепту WAR/ВІЙНА вважаємо не реальну дійсність саму по собі, а її відображення в свідомості народів, в їх історії, що охоплює сукупність діахронічно сталих і змінних концептуальних ознак. Вектор етнічного розвитку концепту зумовлений внутрішньою формою слова-імені концепту, що сягає корінням її етимології. Тому вивчення мовної фіксації досліджуваного концепту повинно мати діахронічно-етимологічний характер, що дозволить простежити динаміку пізнання світу військової сфери і формування концепту WAR/ВІЙНА.

Єдиним можливим шляхом аналізу понятійної складової досліджуваного концепту нам видається спроба вивчення засобів реалізації концепту в мові на матеріалі дефініцій та словникових статей англійської та української мови окремо.

Слова-імена концепту WAR і ВІЙНА є полісемантичними. Так, понятійна сторона концепту WAR фіксується лексикографічними джерелами у вигляді таких значень: 1) *a state of armed conflict between different countries or different groups within a country*; 2) *a state of competition or hostility between different people or groups*; 3) *a sustained campaign against an undesirable situation or activity* [23]. 4) *a war is a period of fighting or conflict between countries or states*; 5) *war is intense economic competition between countries or organizations*; 6) *if you make war on someone or something that you are opposed to, you do things to stop them succeeding*; 7) *the Napoleonic wars*; 8) *the war against drugs* [20]. Згідно словників англійської мови дана лексема *war* може виступати як іменник, прикметник, дієслово, прислівник, що вказує на значущість для свідомості носіїв англійської лінгвокультури того змістового поля, до якого вона входить [23].

Зіставимо змістове ядро концепту ВІЙНА у просторі української лінгвокультури. Понятійна сторона концепту ВІЙНА представлена такими значеннями: 1) *організована збройна боротьба між державами, суспільними класами тощо*; 2) *перен. стан ворожнечі між ким-небудь; суперечка, сварка з кимсь; боротьба* [14].

Звернімося до англійського концепту WAR. Англійська лексема *war* має складну історію: давньоанглійську форму *werre* (*large-scale military conflict*) виводять через реконструйовану старофранцузьку форму *guerra* (*difficulty, dispute; hostility; fight, combat, war*), яка походить від прагерманської лексики *wersō* та латинського *bellum* з дефініцією «*to bring into confusion*» [22]. Походження поняття *war* в давньоанглійській мові пов'язане з міфологічними витоками, з поняттями фізичного збитку, агресивності, лайки, прагнення до волюдіння, а також з поняттями мистецтва та екіпіровки. Згадаємо, що основна тема давньоанглійських героїко-епічних поем – чвари і війни. Отже, саме епос давав всебічну картину світу, вчив відрізняти добро від зла, наставляв як жити і вмирати зокрема, через уведення поняття *war* [19, с. 301].

Концепт ВІЙНА для найдавніших слов'ян асоціювався з полюванням, оскільки українське слово «війна» походить від стародавнього кореня в споріднених індоєвропейських мовах зі значенням «переслідувати, гнати, полювати» (лит. *vajōti* «ганяти, переслідувати», лтс. *vajāt* «переслідувати», днв. *weida* «полювання», ірл. *fiad* «дичина», ав. *vayēiti* «скакати, бігати, мчати», ос. *уайын* «гонити, переслідує») [3, с. 431]. У «Етимологічному словнику української мови» [там же] серед генетично споріднених слів з лексемою *війна* присутнє слово *вояччина*, яке має яскраву негативно забарвлену форму словотворення. Зазвичай суфікс *-чин(а)* вносить семантичний елемент зневажливості чи презирства, що відображено у словниковій дефініції «*зневажл. військові; агресивні військові кола*» [14]. В англійській мові ця номінативна одиниця експлікується за допомогою лексики *the military*, яка має нейтральну конотацію «*the armed forces of a country*» [23]. Отже, на етимологічному рівні ми бачимо, що світоглядне осмислення й концептуалізація війни стародавніми слов'янами частково не збігаються з давньоанглійською традицією через неспівпадіння коннотаційної оцінки.

Додаткові поняттєві характеристики концепту WAR в англійській лінгвокультурі представляє ідіоматичність низки одиниць фразеологізмів: *war of nerves, war to end all wars, war of words, war clouds are gathering, war against illiteracy, to make war on disease, to have war in one's heart, war to the knife, war of the elements, war between man and nature, on a war foot basis, with all one's war paint on* [23]. Мотиваційна основа таких висловів здебільшого пов'язана зі світом традиційних народних образів та уявлень. На нашу думку, фразеологічні поєднання приписують досліджуваному концепту ознаки, що асоціюються з англійською картиною світу і висловлюють національне ставлення до нього, дають оцінку.

У сучасному світосприйнятті носіїв англійської лінгвокультури змінюється відношення до війни, що пов'язано з неприйняттям вбивства як способу існування і зростаючою цінністю індивідуального життя. Отже, понятійне поле концепту WAR доповнюється лексичними одиницями синонімічного ряду, що уточнюють ознаки домінуючої лексики «*war*»: *conflict, warfare, combat, fighting, (military) action, bloodshed, struggle; battle, skirmish, fight, clash, engagement, encounter; offensive, attack, campaign; hostilities; jihad, crusade* [23].

На рівні слова вербальна репрезентація концепту ВІЙНА здійснюється іменем цього концепту – лексемою *війна* та її синонімами: *брань, прія, кровопролиття, м'ясорубка, погуляння, сварка, суперечка, сутичка, конфлікт, боротьба, змагання, суперництво, ворожнеча, агресія, битва*. [15]. При співвіднесенні словникових синонімів цього концепту у двох лінгвокультурах виявляється, що їх семантика практично рівнозначна, та вони покривають один одного.

При порівнянні значень лексем *war* і *війна* ми дійшли висновку, що в українських словникових дефініціях *війна* як прояв ворожнечі та суперництва вживається у переносному значенні слова. Переносне вживання слова за своїм змістом індивідуальне і використовується лише в певному контексті, тобто є тимчасовим, ситуативним, і за словом не закріплюється. Втім в англійських словникових статтях така інформація відсутня. Вважаємо, що це можна пояснити міжкультурною розбіжністю уявлень про війну. Понятійне ядро концепту ВІЙНА утворює додаткові значення лексики *війна*, поєднані інтегральною семою «боротьба» та супутньою оцінною семою «погано». В англійській лінгвокультурі релевантні події чи положення речей вважаються природним станом, закріпленим громадським досвідом народу, що має в його житті історичне коріння, та вербалізується за допомогою лексичних засобів, більшістю випадків, з нейтральною або навіть позитивною конотаціями.

Історично цю різницю змістової складової концепту WAR/ВІЙНА можна пояснити тим, що за свою багатовікову історію українці не один раз зазнавали набігів з боку монгольської нації, які відрізнялися особливою жорстокістю, не раз давали відсіч шведським і литовським загарбникам та німецьким окупантам. Протягом усього існування український народ прагнув створити самобутню державу. Домінуючим чинником феномену української нації є духовна повноцінність, потенційність національного самоусвідомлення і самозбереження. Саме ці риси, що переходили з покоління в покоління, визначають етноспецифічний вектор культурного розвитку та мовного втілення лінгвокультурного концепту ВІЙНА.

Отже, у вербальній маніфестації концепту WAR/ВІЙНА проявляються як універсальні, так і національно-специфічні риси, які відображають культурно-історичну детермінованість формування мовної картини світу двох лінгвокультур. Аналізуючи дані лексикографічних джерел, ми дійшли висновку, що семантика концепту WAR частково відповідає семантиці концепту ВІЙНА, і вихідна понятійна сутність концептів полягає в наступному: «війна – це боротьба з метою захоплення здобичі».

Здебільшого відтворення концепту WAR/ВІЙНА у перекладі не викликає проблем, адже він є універсальним, загальнолюдським, проте ключові труднощі можуть траплятися при відтворенні досліджуваного концепту крізь призму національної своєрідності світосприймання та специфічних уявлень щодо війни дистантних зіставлених лінгвокультур. Різниця у семантиці лексем-вербалізаторів досліджуваного концепту використовується для досягнення прагматичної цілі, що у відтворенні тексту оригіналу неприпустимо ігнорувати.

У процесі перекладу адекватне/неадекватне відтворення перекладачем прагматичного потенціалу вихідного повідомлення залежить від дистанції між культурами та, безумовно, пріоритету самої прагматичної функції. Завданням пере-

кладача має бути вибір оптимальних засобів для відтворення етнічних особливостей досліджуваного концепту в мові перекладу, де необхідно враховувати як колективну, так і завуальовану індивідуальну картини світу.

У перекладі мають відтворюватися всі елементи, які формують домінують концепту в рамках перекладознавчого підходу – понятійний, образний та ціннісний. Передача понятійного ядра концепту, який висвітлюється тоді, коли має описовий характер визначення або доповнюється додатковим атрибутивом, завдяки чому відбувається його деталізація, яка відіграє визначальну роль, не викликає, зазвичай, надмірних труднощів, але образний та ціннісний виміри так чи інакше потребують більших творчих зусиль перекладача та високого рівня мовної компетенції культурологічного характеру.

Отже, вирішення проблем способів мовної реалізації концептів у різних культурах засобами мови перекладу залишається актуальним питанням перекладознавства.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в окресленні парадигми основних перекладацьких труднощів, що пов'язані з вербалізацією/відтворенням концепту WAR/ВІЙНА у тексті оригіналу і тексті перекладу, а також з'ясуванні залежності якості та адекватності перекладу від лінгвокультурного компоненту; аналізі проблеми отожднення/розмежування понять військовий та воєнний дискурсу.

Література:

1. Воркачев С. Г. Концепт как «зонтиковый термин» / С. Г. Воркачев // Язык, сознание, коммуникация. – М., – 2003 – Вып. 24. – С. 5-12.
2. Демещька В. В. Репродуктивный переклад vs адаптивний переклад / В. В. Демещька // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство. – 2010. – Т. 18, вип. 16. – С. 97-103. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2010_18_16_19.
3. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1982. Т. 1: А–Г / Укл.: Р. В. Болдирев та ін. – 1982. – 632 с.
4. Жаботинская С. А. Концептуальний аналіз: типи фреймов / С. А. Жаботинская // Вісник Черкаського університету. – Сер. Філологічні науки. – 1999. – Вып. 11. – С. 12–25.
5. Залевская А. А. Психолінгвістичевкий підход к проблеме концепта / А. А. Залевская // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: На учное издание. Под ред. И. А. Стернина. – Воронежский государственный университет, – 2001. – С. 36–44.
6. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М.: Изд-во «Гнозис», 2004. – 390 с.
7. Карасик В. И. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сб. науч. тр.; [под ред. И. Стернина]. – Воронеж, 2001. – С. 75–80.
8. Колесов В.В. Философия русского слова/ Колесов В.В. – СПб.: ЮНА, 2002. – 448 с.
9. Краткий словарь когнитивных терминов / [Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г.]; под ред. Е. С. Кубряковой. – М.: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
10. Неретина С. С. Слово и текст в средневековой культуре. Концептуализм Абельяра / С. С. Неретина. – М.: Гнозис, 1994. – 216 с.
11. Попова З. Д. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж, 2000. – 30 с.
12. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
13. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – П.: Довкілля-К, 2011. – 844 с.
14. Словник української мови. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/vijna>
15. Словopedia. Словник синонімів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/41/53394/262907.html>
16. Слышкин Г. Г. Концептологический анализ институционального дискурса / Г. Г. Слышкин // Филология и культура. – 2001. – С. 34–36.
17. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Научное издание. Под ред. И. А. Стернина. – Воронежский государственный университет, 2001. – С. 58–65.
18. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.
19. Anderson J. K. The Literature of Anglo-Saxons / J. K. Anderson. – Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1949. – 431 p.
20. Collins Cobuild Advanced Learner's English Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-cobuild-learners>
21. Laurence S., Margolis E. Concepts and Cognitive Science. / S. Laurence, E. Margolis // Concepts: Core Readings. – Bradford: MIT Press, 1999 – pp. 3–81.
22. Online Etymology Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.etymonline.com/index.php>
23. Oxford English Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/war?searchDictCode=all>
24. Smith B. Beyond Concepts, or: Ontology as Reality Representation, Formal Ontology and Information Systems. / B. Smith // Proceedings of the Third International Conference (FOIS 2004). – Amsterdam: IOS Press, 2004. – pp. 73–84.